

120-річчю від дня народження Володимира Кубійовича (1900-1985), вченого, історика, географа, енциклопедиста, громадського та політичного діяча, організатора та головного редактора «Енциклопедії українознавства» присвячується

ПРИРОДНИЧО- ТА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гудзевич А.В.,
д.г.н., професор кафедри географії

ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ У СВІТЛІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ 2020 РОКУ

Історія адміністративно-територіального устрою Вінниччини (Вінницької області) сягає глибин віків і нерозривно пов'язана із процесом розселення та традиціями управління на теренах України. Вона пройшла довгий шлях від перших керованих територіальних утворень – князівств (VIII– XIV ст.) стародавньої Русі (Київської русі): Київського князівства, Волинської та Болохівської земель, у складі Пониззя (пізніше Поділля) як частини Галицько-Волинського князівства – до воєводств Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Польського королівства, а також провінцій Турецької імперії і губерній Російської імперії. Губернський управлінський період Вінниччиною у складі Подільської губернії розпочався з 1796 року і тривав до 1925 року (до 1917 р. – за часів Російської імперії; 1917–1920 рр. – УНР; 1920–1925 – УРСР) [3; 5; 7].

Із запровадженням у лютому 1932 року обласного поділу в УРСР 27.02.1932 року утворено Вінницьку область. Новостворений регіон окрім власне Вінниччини охоплював сучасні Хмельницьку та південну частину Житомирської областей. У територіально-адміністративному відношенні її було поділено на 71-у територіальну одиницю (69 районів та 2 міста обласного підпорядкування: Вінниця і Бердичів). Аналіз періоду «народження» й утвердження Вінниччини у якості області – адміністративно-територіальної одиниці вищого рівня згідно діючого адміністративно-територіального поділу України зроблений автором цієї публікації у 2017 році [4]. У ньому, серед іншого, вказується на «коливальний» характер кількості районів області упродовж 1932–1990 рр. Він полягав в змінах від розширення (76 районів – 1935 р.) до укрупнення (13 районів – 1962 р.). Формування районів області завершилося з створенням 28 листопада 1990 року 27 району – Чернівецького, територія якого раніше входила до складу Могилів-Подільського району.

Від того часу і до жовтня 2020 року районний склад області залишався незмінним. При цьому, порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою здійснювався за Законом прийнятим у минулому столітті за часів уже тепер неіснуючої держави – УРСР, де багато його норм

не відповідають чинній Конституції України і ускладнюють формування оптимальної системи організації місцевої влади. Чинним є Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 12 березня 1981 року №1654-Х «Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою Української РСР». Згідно нього адміністративно-територіальні одиниці незалежної України за соціально-територіальними ознаками поділялися на: населенні пункти (міста, села, селища); регіони (райони, області), відзеркалюючи триступеневість системи адміністративно-територіального устрою [1; 2; 6].

Принциповим моментом в трансформації адміністративно-територіального устрою став проголошений державою курс на виконання положення п. 13 ст. 92 Конституції України, що передбачає прийняття Закону України «Про адміністративно-територіальний устрій України» і розбудову системи місцевого самоврядування на основі європейських принципів самоврядування. Зокрема у 2016 році Міністерством регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України підготовлений проект Закону «Про засади адміністративно-територіального устрою України». Проект оприлюднено 02 вересня 2016 року на офіційному сайті Мінрегіону. За задумом розробників новий Закон мав унормувати порядок утворення, реєстрації, перетворення адміністративно-територіальних одиниць, а також населених пунктів.

Проте, лише 12 червня 2020 р. Кабінет міністрів під час позачергового засідання в означення фінального етапу децентралізації затвердив новий адміністративно-територіальний устрій України, а 17 липня Верховна Рада прийняла постанову №807-IX про утворення та ліквідацію районів [9]. За цими рішеннями суттєве зменшення однієї із ключових ланок в управлінні територіями рівня області – районів. Замість нинішніх 490 районів уряд затвердив 136 районів (табл.), з яких 17 – знаходяться на тимчасово окупованих Росією територіях Донбасу (сім) та Криму (десять).

Таблиця

Адміністративно-територіальний устрій України (станом на 01.11.2020)

№ з/п	Назва адміністративно-територіальної одиниці	Площа (тис. км ²)	Населення (тис. осіб) на 01.10.20	Районів (до децентралізації)	Районів на тепер. час	Показники укрупнення (в рази)	Громад
1.	АР Крим	26,08	1 000,5	14	10	в 1,4 рази	–
2.	Вінницька область	26,51	1 545,4	27	6	4,5	63
3.	Волинська область	20,14	1 031,4	16	4	4,0	54
4.	Дніпропетровська обл.	31,91	3 176,6	22	7	3,1	86
5.	Донецька область	26,57	4 131,8	18	8	2,25	66
6.	Житомирська	29,83	1 208,2	23	4	4,0	66
7.	Закарпатська обл.	12,78	1 253,8	13	6	2,2	64
8.	Запорізька область	27,18	1 687,4	20	5	4,0	67
9.	Івано-Франківська обл.	13,90	1 386,1	14	6	2,3	62
10.	Київська область	28,13	1 781,0	25	7	3.6	69
продовж. табл.							
11.	Кіровоградська обл.	24,59	933,1	21	4	5,25	49
12.	Луганська область	26,81	2 135,9	18	8	2,25	37

13.	Львівська область	21,83	2 512,1	20	7	2,9	73
14.	Миколаївська обл.	24,60	1 119,9	19	4	4,75	52
15.	Одеська область	33,31	2 377,2	26	7	3,7	91
16.	Полтавська область	28,75	1 387,0	25	4	6,25	60
17.	Рівненська область	20,05	1 153,0	16	4	4,0	64
18.	Сумська область	23,83	1 068,2	18	5	3,6	5
19.	Тернопільська обл.	13,82	1 038,7	17	3	5,7	55
20.	Харківська обл.	31,42	2 658,5	27	7	3,9	56
21.	Херсонська обл.	28,46	1 027,9	18	5	3,6	49
22.	Хмельницька обл.	20,65	1 254,7	20	3	6,7	60
23.	Черкаська область	20,90	1 192,1	20	4	5,0	66
24.	Чернівецька обл.	8,10	901,6	11	3	3,7	52
25.	Чернігівська обл.	31,87	991,3	22	5	4,4	57
Всього		603,5	41, 703	490	136	3,6	1 469

На Вінниччині Постановою Верховної Ради України від 17.07.2020 р. № 807-ІХ передбачено утворити 6 районів: Вінницький район, Гайсинський район, Жмеринський район, Могилів-Подільський район, Тульчинський район, Хмельницький район (рис.).

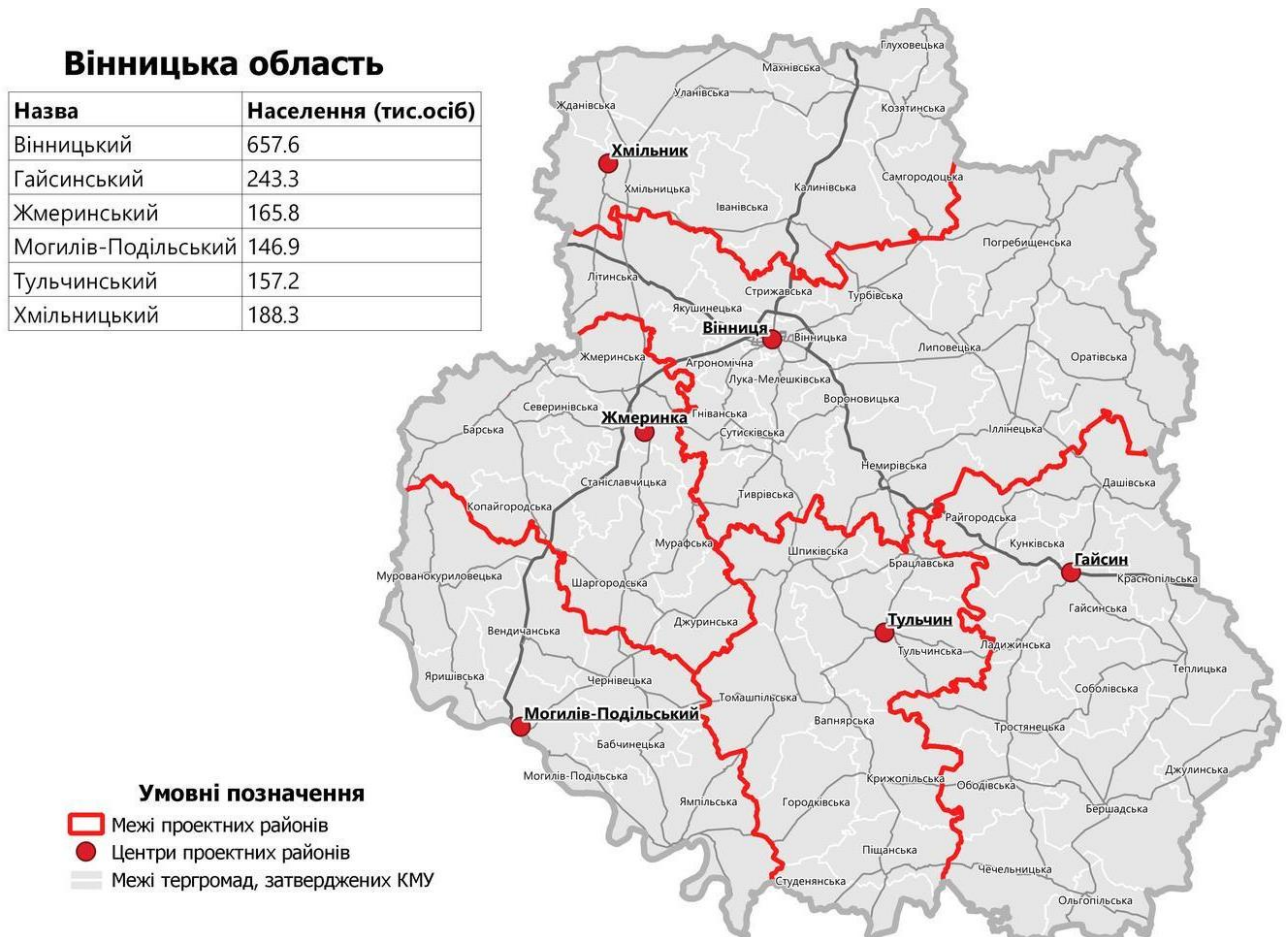

Рис. Новий адміністративно-територіальний устрій Вінницької області [8]

Згідно з цією Постановою, межі районів встановлюються по зовнішній межі територій сільських, селищних, міських територіальних громад, які входять до складу відповідного району. Території територіальних громад і їх

адміністративні центри, в розрізі областей, затверджені розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 707-730, де розпорядження № 707-р [10] визначає цей порядок для території Вінницької області.

До складу новоутворених районів, унаслідок укрупнення раніше існуючих, увійшли 63 територіальні громади. Вони представляють об'єднання 1504 населених пунктів з населенням 1 545,4 тис. осіб. З 1 січня 2021 року територіальні громади будуть незалежними від адміністративного та фінансового впливу органів влади районного рівня і перейдуть на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Отже, процес децентралізації, який триває з 2015 року, як в Україні, – так і на Вінниччині, ще не завершено. На часі потреба вирішення цілої низки питань, передусім політичних, правових, управлінських, земельно-майнових тощо, які до нинішнього часу в повному обсязі не вирішені, а тому потребують глибокого осмислення й комплексної оцінки. Їх якнайшвидше вирішення може стати кінцевою фазою децентралізації й точкою росту добробуту для кожної з територіальних громад, і для Вінниччини загалом.

Список використаних джерел

1. Гудзевич А.В. Адміністративно-територіальні та топонімічні зміни на Вінниччині (станом на 01.04.2016 року). *Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук. Основні наукові проблеми та перспективи дослідження* : зб. наукових праць ВДПУ. Вінниця, 2016. Вип. 13 (18). С. 3-7.
2. Гудзевич А.В. Особливості перейменування та проблема унормування географічних назв на Вінниччині у процесі «декомунізації». *Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження* : мат.-ли Всеукр. Вінницької істор.-краєзнавчої конф., м. Вінниця, 7-8 жовтня 2016 р.. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2016. С. 416-426.
3. Гудзевич А.В. Еволюція топонімів як наслідок соціально-політичних змін у суспільстві (регіональний аспект). *Наукові записки ВДПУ. Серія: Географія*. 2017. Вип. 29. № 1-2. С. 124-133.
4. Гудзевич А.В. Вінницькій області – вісімдесят п'ять. *Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук. Основні наукові проблеми та перспективи дослідження* : збірник наукових праць ВДПУ. Вип. 14 (19). Вінниця, 2017. С.3-5.
5. Гудзевич А.В. Територіальна організація Могилівщини: від архаїчного устрою до впорядкованої системи адміністративного управління *Шоста Могилів-Подільська науково-краєзнавча конференція*: матеріали конф., м. Могилів-Подільський, 27-28 жовтня 2017 р. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2017. С.174-186.
6. Гудзевич А.В. Вінниччина в системі адміністративного поділу України. *Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук. Основні наукові проблеми та перспективи дослідження* : збірник наукових праць ВДПУ. Вінниця, 2018. Вип. 16 (21). С. 3-5.
7. Гудзевич А.В., Любченко В.Є., Война І.М. Вінниччина: цифри та факти : навчальний посібник. Вінниця: ПП Балюк І.Б., 2018. 320 с.
8. Нові райони: карти + склад. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12639> (дата звернення: 08.11.20).
9. **Про утворення та ліквідацію районів Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 р. № 807-ІХ.** URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 15.10.20).
10. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Вінницької області. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 707-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-vinnickoyi-oblasti> (дата звернення: 20.09.20).